

สมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษา Social and Emotional Competences of Technical and Vocational Education and Training students

ตรีณัฐ ไพชัยวงศ์วิจิตร^{1*} และ สรลชนา ธิติสุวรรณ²

Tirnud Paichayontvijit ^{1*} and Saranchana Thitisawan ²

(วันรับบทความ : 28 มีนาคม 2566/วันแก้ไขบทความ : 28 ตุลาคม 2567/วันตอบรับบทความ : 30 ตุลาคม 2567)

(Received Date : Mar 28th, 2023/ Revised Date : Oct 28th, 2024/ Accepted Date : Oct 30th, 2024)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพทักษะทางอารมณ์และสังคมในปัจจุบันของนักเรียนอาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 136 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) และมีเครื่องมือการเก็บข้อมูล คือ แบบทดสอบสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ที่วัดคุณสมบัติ 5 ประการ ดังนี้ 1) การตระหนักรู้ในตัวเอง 2) ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม 3) การรู้จักบริหารจัดการอารมณ์ 4) ทักษะด้านความสัมพันธ์ และ 5) การรับผิดชอบในสิ่งที่ตัดสินใจ โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีพื้นฐานทางด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมที่สูงที่สุดในด้านทักษะด้านความสัมพันธ์ ($\bar{X} = 5.1$ S.D. = 1.1) ตามด้วยการตระหนักรู้ในตัวเอง ($\bar{X} = 4.9$ S.D. = 1.1) ด้านการรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.9$ S.D. = 1.1) ด้านการรู้จักบริหารจัดการอารมณ์ ($\bar{X} = 4.5$ S.D. = 1.3) และด้านความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.4$ S.D. = 1.2) ตามลำดับ

หากเปรียบเทียบกับการศึกษาในต่างประเทศแล้วนั้น นักเรียนไทยมีแนวโน้มที่จะให้คะแนนตนเองด้านทักษะทางอารมณ์และสังคมที่สูงกว่า โดยทั้งในไทยและต่างประเทศมีแนวโน้มในทิศทางเดียวกัน โดยคะแนนการรับรู้ของอารมณ์ของตนเองสูงกว่าเมื่อเทียบกับคะแนนการเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้อื่น

คำสำคัญ : อาชีวศึกษา, สมรรถนะทางสังคมและอารมณ์

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง Email: tirnud.pai@gmail.com

¹ Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University Email: tirnud.pai@gmail.com

² สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย Email: saranchana@tdri.or.th

² Thailand Development Research Institute Email: saranchana@tdri.or.th

* ผู้ติดต่อหลัก Email: tirnud.pai@gmail.com

* Corresponding author Email: tirnud.pai@gmail.com

Abstract

The aim of this study was to understand the current state of emotional and social skills of vocational students. We collected preliminary data of Technical and Vocational Education and Training (TVET) students. The sample consisted of 136 vocational students at the vocational certificate level and higher vocational certificate level. The study used Non-probability Sampling Methods. The data collection tool is a social and emotional competency assessment questionnaire that measures five characteristics as follows: 1) self-awareness, 2) understanding or social awareness, 3) emotional management, 4) relationship skills, and 5) taking responsibility for decisions. The data is analyzed using the mean and standard deviation.

The study found that students had the highest level of social and emotional competency in relationship skills ($\bar{X} = 5.1$, S.D. = 1.1), followed by self-awareness ($\bar{X} = 4.9$, S.D. = 1.1), responsible decision-making ($\bar{X} = 4.9$, S.D. = 1.1), emotional management ($\bar{X} = 4.5$, S.D. = 1.3), and social awareness ($\bar{X} = 4.4$, S.D. = 1.2), respectively.

When compared to studies conducted abroad, Thai students tend to rate themselves higher in social and emotional skills. However, both in Thailand and other countries, the trend is similar—students generally score higher on awareness of their own emotions than on understanding the emotions of others.

Keyword : Technical and Vocational Education and Training, Social Emotional Competencies

บทนำ

สถานการณ์ของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับในช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม อาจทำให้เกิดปัญหาทางสังคมในช่วงวัยนี้มากมาย เช่น ปัญหาเสเพลติด ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม รวมไปถึงปัญหาด้านความรุนแรง โดยเฉพาะด้านความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาบางกลุ่มดังที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ เช่น การทะเลาะวิวาท การยกพวกตีกัน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาให้บุคคลมีทักษะทางด้านวิชาการเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตในรั้วโรงเรียนและนอกโรงเรียนได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ทักษะทางด้านอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Competence) จึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อนักเรียนอาชีวศึกษา การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม คือ กระบวนการที่นักเรียนสามารถเข้าใจ จัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นของตนเอง และแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น การตั้งเป้าหมายและบรรลุเป้าหมาย การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ

งานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่า ความสัมพันธ์ทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมมีอิทธิพลต่อทักษะทางด้านวิชาการและพฤติกรรม เช่น งานวิจัยของ Durlak et al. (2011) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมจะมีทัศนคติ พฤติกรรม และผลการเรียนที่ดี งานศึกษาของ Jones et al. (2015) ทดสอบทักษะทางอารมณ์และสังคมนักเรียนระดับชั้นอนุบาลและติดตามผลในอีก 13-19 ปีถัดมาพบว่า ทักษะทางอารมณ์และสังคมส่งผลต่อการศึกษา การทำงาน ประวัติทางอาชญากรรม การใช้สารเสพติด และสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญ ในประเทศไทยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) รายงานผลการวิจัยจาก PISA-based Test for Schools (PBTS) ที่ทำการประเมินนักเรียนจำนวน 2,459 ใน 66 โรงเรียนทั่วประเทศไทยซึ่งพบว่า ทักษะอารมณ์และสังคมมีความสัมพันธ์ต่อผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ โดยนักเรียนกลุ่มข้างเผือกจากครัวเรือนยากจนอยู่ในกลุ่มที่ทำคะแนนได้สูงสุด 25% นักเรียนกลุ่มนี้จะมีทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมสูงกว่านักเรียนกลุ่มอื่น ๆ เมื่อควบคุมปัจจัยอื่นให้คงที่แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ทำให้นักเรียนกลุ่มข้างเผือกมีสมรรถนะที่ดีกว่านักเรียนจากครัวเรือนยากจนทั่วไป คือการมีทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมที่อยู่ในระดับสูง และทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมสัมพันธ์กับคะแนนในวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการอ่าน (The Equitable Education Fund, 2022)

ทักษะด้านการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสามารถถูกส่งเสริมเพื่อพัฒนาให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้นได้ ยกตัวอย่างงานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของ Ee and Ong (2014) ในนักเรียนมัธยมศึกษาอายุเฉลี่ย 14 ปี ในประเทศสิงคโปร์ที่ทำการประเมินทักษะทางอารมณ์ก่อนและหลังการเข้าร่วมแคมป์พัฒนาสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบเพื่อสนับสนุนให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายและฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น กิจกรรม Water Rafting ที่นักเรียนทั้งกลุ่มต้องช่วยกันสร้างเรือที่แข็งแรงพอสำหรับการใช้งานจริง เป็นการฝึกทักษะการสื่อสารและการแก้ปัญหาาร่วมกัน กิจกรรม Night Walk เป็นกิจกรรมเดี่ยว ที่ต้องเดินทางด้วยตนเองในที่มืด เป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อฝึกให้นักเรียนมีทักษะการจัดการตนเองในการจัดการความกลัวของตนเองได้ โดยผลการศึกษา พบว่า หลังเข้าร่วมแคมป์ นักเรียนมีคะแนนทางด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมที่ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศได้เริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญของทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมของนักเรียน จึงมีนโยบายดำเนินการสนับสนุนในหลากหลายรูปแบบ เช่น ประเทศสิงคโปร์ดำเนินนโยบาย 21st Century Competencies มุ่งเน้นเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความพร้อมในการดำรงชีวิตที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องการ ได้แก่ การเป็นผู้มีความมั่นใจในตนเอง (Confident Person) การเป็นผู้ที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learner) การเป็นผู้สนับสนุนสังคมอย่างแข็งขัน (Active Contributor) และการเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึก (Concerned Citizen) ซึ่งทักษะเหล่านี้เกิดขึ้นจากการพัฒนาสมรรถนะที่มาจากคุณค่าหลักภายในบุคคล (Core Values) และพัฒนาสมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคม จะเห็นได้ว่า สมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคมเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากร ภาครัฐจึงดำเนินการสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงหลักสูตรกำหนดให้มีการสอนเกี่ยวกับสมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคม การพัฒนาอบรมครู การกำหนดแนวทางและเครื่องมือการวัดผล รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพของวิชาพลศึกษา และดนตรี (Tungprapa, 2014)

Figure 1 Singapore's Framework for 21st Century Competencies and Student Outcomes

(กรอบแนวคิดสมรรถนะ และผลลัพธ์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของประเทศสิงคโปร์)

ที่มา: Ministry of Education, Singapore. (2017)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานภาพสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในนักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ผ่านแบบสอบถามออนไลน์ Google form รูปแบบการสมัครใจตอบโดยนักศึกษา ระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม - 8 กรกฎาคม 2565 จำนวน 136 คน จาก 10 วิทยาลัยในประเทศไทย โดยการเก็บข้อมูลเป็นคำถามเกี่ยวกับสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Competence) จำนวน 25 ข้อ เพื่อประเมินถึงทักษะและความสามารถในการตระหนักรู้ตัวเองและผู้อื่น รวมทั้งประเมินการตอบสนองต่อตนเอง กับสังคม หรือในเชิงจริยธรรม ต่อสถานการณ์ต่างๆ ในบริบทรอบครัว โรงเรียน และสังคม

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือวิจัย แนวคิด ทฤษฎี และวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามจากแบบสอบถามสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional competence – SEC) ที่จัดทำโดย Zhou & Ee (2012) ที่วัดคุณสมบัติ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

- 1) การตระหนักรู้ในตัวเอง (Self-awareness): เข้าใจและระบุได้ว่า จุดแข็ง จุดอ่อน ความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง อาจส่งผลต่อพฤติกรรมและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ (Beland, 2007; Zins & Elias, 2006) โดยความสามารถในการรู้คิด (cognitive capacity) เป็นองค์ประกอบต่อการพัฒนาตนเอง (Asendorpf & Baudonniere, 1993) นอกจากนี้ Carver and Scheier (1981) พบว่า เด็กนักเรียนจะต้องมีความตระหนักรู้ในตัวเองถึงจะสามารถพัฒนากลไกเพื่อควบคุมอารมณ์ตนเอง (self-regulating mechanism) ได้ ทั้งนี้ หากนักเรียนได้รับการปลูกฝังให้มีความสามารถที่จะเข้าใจในกระบวนการคิดของตนเอง (metacognitive) ต่ออารมณ์ของตนเอง นักเรียนจะสามารถควบคุมตัวเองและอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีขึ้นในชีวิต
- 2) ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม (Social awareness): คือ ความสามารถในการอ่านอารมณ์ผู้อื่นหรือสิ่งที่ผู้อื่นต้องการสื่อสาร และสามารถที่จะตอบสนองต่อความรู้สึกของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม (Frey et al., 2000) ทั้งนี้ ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคมนี้มีความหมายใกล้เคียงกับความสามารถในการเข้าใจคนอื่นในมุมมองของพวกเขาที่มีต่อเหตุการณ์นั้น ๆ หรือ Empathy (Eisenberg, 1986) โดยนิยามของ Empathy จะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการเข้าใจอารมณ์และความคิดจากมุมมองของผู้อื่น รับรู้ถึงความซับซ้อนของประเด็นที่พูดคุย เพื่อให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความราบรื่นและปรองดองกันมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า เด็กนักเรียนที่มี Empathy สูงจะมีความตั้งใจ การยับยั้งอารมณ์ตัวเอง เป็นผู้มีเมตตาแก่ผู้อื่น (altruistic) และมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (pro-social behaviors) มากกว่า (Miller & Jansen op de Haar, 1997; Litvack-Miller et al., 1997)
- 3) การรู้จักบริหารจัดการอารมณ์ (Self-management): ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ความคิด และพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้อื่น ความสำเร็จในหน้าที่การงาน และการรักษาสุขภาพร่างกายที่ดี โดย Hubbard and Coie (1994) พบว่า เด็กที่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองระหว่างกิจกรรมที่กระตุ้นอารมณ์ จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนคนอื่นได้ดีกว่า มีแนวโน้มในการคิดวิเคราะห์ และมีผลการเรียนที่ดีกว่า (Weissberg & Elias, 1993) เพราะมีความสามารถในการจัดการความเครียด ควบคุมอารมณ์ และจิตใจตนเอง เพื่อให้ลงมือปฏิบัติจนบรรลุเป้าหมายได้
- 4) ทักษะด้านความสัมพันธ์ (Relationship management): ความสามารถในการสร้างและรักษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและกลุ่มคน โดยใช้ทักษะด้านการสื่อสาร รับฟัง เชื่อมประสาน เป็นมิตร ประนีประนอม รู้ว่าเมื่อไรและอย่างไร ซึ่งทักษะนี้ทำให้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเป็นผู้นำได้ การศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนที่โดนปฏิเสธจากกลุ่มเพื่อน จะมีแนวโน้มที่ไม่สนใจในการเรียนและทำกิจกรรมต่างๆ และในที่สุดก็อาจหลุดจากระบบการศึกษา (Sage & Kindermann, 1999; Wentzel, 1999)

- 5) การรับผิดชอบในสิ่งที่ตัดสินใจ (Responsible decision making): ความสามารถในการคำนึงถึง ปัจจัยทางด้าน มาตรฐานทางจริยธรรม ความปลอดภัย และบรรทัดฐานทางสังคม เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ จะทำให้สามารถดำเนินชีวิต ทั้งในบริบทการศึกษาและการเข้าสังคม ได้อย่างมีความรับผิดชอบและช่วยให้ความเป็นอยู่ของบุคคลนั้นในโรงเรียนและสังคมดีขึ้นด้วย (CASEL, 2003)

Zhou & Ee (2012) พัฒนารอบการประเมินสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (SEC) เพื่อวัดคุณสมบัติ 5 ประการข้างต้น ในรูปแบบแบบสอบถามสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Social-Emotional Competence Questionnaire - SECQ) ซึ่งเป็นแบบประเมินตนเองทั้งหมด 25 ข้อ เพื่อใช้ประเมินกลุ่มเป้าหมายในช่วงวัยเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถึงทักษะและความสามารถในการตระหนักรู้ตัวเองและผู้อื่น รวมทั้งประเมินการตอบสนองต่อตนเอง กับสังคม หรือในเชิงจริยธรรม ต่อสถานการณ์ต่างๆ ในบริบทครอบครัว โรงเรียน และสังคม การกำหนด SECQ ข้อคำถาม 25 ข้อข้างต้น มีขั้นตอนพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ

- 1) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาแนวทางการการวัดมากถึง 187 ข้อคำถาม โดยคัดเลือกข้อคำถามที่เหมาะสมตามช่วงวัย และแบบคำถามประเมินตนเองได้ รวมทั้งความสอดคล้องกับกรอบของ Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (CASEL) ซึ่งกำหนด 5 คุณลักษณะสำคัญข้างต้น
- 2) ขั้นตอนที่ 2 เป็นการประเมินความเหมาะสมของมาตรวัดของแต่ละตัวชี้วัด
- 3) ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional learning – SEL) ในกระทรวงศึกษาธิการประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่ทดลองแบบสอบถามตรวจหาความเหมาะสมของข้อคำถาม ความชัดเจนของคำถาม รวมถึงความสอดคล้องกับทฤษฎีที่อ้างอิง ทั้งรูปแบบคำถามแบ่งออกเป็น 5 ด้าน โดยแต่ละด้านมีคำถามย่อย 5 ข้อ โดยแบบทดสอบเป็นภาษาอังกฤษ และการตอบจะต้องให้คะแนนจาก 1 (ไม่จริงเลยสำหรับฉัน) ถึง 6 (ถูกต้องมากสำหรับฉัน)

Zhou & Ee (2012) ได้นำ SECQ ดังกล่าวนี้ออกทดลองมากถึง 4 ครั้ง เพื่อหาหลักฐานสนับสนุนความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมของกรอบประเมินดังกล่าว โดยวัตถุประสงค์ของการทดลองทั้ง 4 ครั้ง แบ่งเป็น

- 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยทดลองกับ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 444 คน
- 2) การทดลองซ้ำเพื่อวัดความเที่ยงตรงของข้อคำถาม (Construct Validity Replication) โดยทดลองกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 356 คน
- 3) การทดลองซ้ำเพื่อทดสอบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Replication) ซึ่งทดสอบกับนักเรียนมัธยมศึกษาในอีกโรงเรียน จำนวน 344 คน
- 4) ทดสอบความเที่ยงตรงในการประมาณการณ์ (Predictive Validity) เพื่อทดสอบว่าคะแนน SECQ สามารถประมาณการณ์ผลการเรียนของนักเรียนในแต่ละวิชาได้หรือไม่ โดยเป็นการทดลองกับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 132 คน

ผลการศึกษาชี้ว่า โดยผลชี้ว่า แบบสอบถาม SECQ นี้มีองค์ประกอบของคำถามที่เหมาะสม (Acceptable fit) สามารถนำมาใช้ซ้ำได้ รวมทั้งมี good internal consistency นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์ระหว่าง SEC 5 ด้านกับผลการเรียนของนักเรียน ซึ่งชี้ว่า SEC สามารถถูกนำมาใช้เพื่อประมาณการผลการเรียนได้ มากไปกว่านั้น การทดลองซ้ำกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ช่วยให้สรุปได้ว่าเกณฑ์วัดนี้มีความน่าเชื่อถือและมีความเหมาะสมต่อการวัดค่า SEC ของแต่ละบุคคล ดังนั้น ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับ SEC ในงานวิจัยชิ้นนี้จึงแปลมาจากงานโดย Zhou & Ee (2012) เพราะมีแนวโน้มที่จะมีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของข้อคำถามที่สูง (validity and reliability) ตารางที่ 1 แสดงสรุปความเชื่อมโยงระหว่างสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมทั้ง 5 ด้าน กับข้อคำถามในแบบวัดสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (SEC) ซึ่งแปลและดัดแปลงมาจากงานวิจัยของ Zhou & Ee (2012)

วิธีการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) นักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่กำลังศึกษาอยู่ใน พ.ศ. 2565 ผ่านแบบสอบถามออนไลน์ที่ถูกพัฒนาโดย Zhou & Ee (2012) จำนวน 25 ข้อ คำถามแบ่งออกเป็น 5 ด้าน โดยแต่ละด้านมีคำถามย่อย 5 ข้อ และการตอบจะต้องให้คะแนนจาก 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ถึง 6 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

วิธีการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามสอบถามให้แก่วิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐ เพื่อให้ทางวิทยาลัยอาชีวศึกษาส่งต่อแบบสอบถามให้แก่นักเรียนอาชีวศึกษาทุกสาขาและทุกระดับชั้น โดยมีเป้าหมายให้เกิดการกระจายตัวในกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมนักเรียนทุกสาขาและทุกระดับชั้น อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยข้อจำกัดของวิธีการเก็บข้อมูลทำให้คณะผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลตามความสมัครใจของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาเท่านั้น

การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 136 คน สามารถจำแนกข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างตามเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน สาขาวิชาเรียน และสถานศึกษา ได้ดังนี้ เพศชาย 35 คน (ร้อยละ 26) และเพศหญิง 101 คน (ร้อยละ 74) อยู่ในช่วงอายุ 15-17 ปี จำนวน 52 คน ช่วงอายุ 18-20 ปี จำนวน 79 คน และอายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 5 คน โดยมาจากสาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 68 คน (ร้อยละ 50) สาขาอุตสาหกรรม 33 (ร้อยละ 24) สาขาพาณิชยกรรม/บริหารธุรกิจ 28 คน (ร้อยละ 21) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4 คน (ร้อยละ 3) คหกรรม 3 คน (ร้อยละ 2) และ มาจาก 10 มหาวิทยาลัย ได้แก่ 1) วิทยาลัยเทคนิคสัททพิบ 72 คน 2) วิทยาลัยเทคนิคระยอง 37 คน 3) วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรธานี 8 คน 4) วิทยาลัยอาชีวศึกษานครศรีธรรมราช 6 คน 5) วิทยาลัยพณิชยการเชตุพน 4 คน 6) วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี 3 คน 7) วิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์ 2 คน 8) วิทยาลัยการอาชีพละงู 2 คน 9) วิทยาลัยเทคนิคเลย 1 คน และ 10) วิทยาลัยเทคนิคสิงห์บุรี 1 คน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีพื้นฐานทางด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในด้านทักษะด้านความสัมพันธ์ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.1 คะแนน ในขณะที่ด้านอื่น ๆ มีค่าคะแนนในระดับค่อนข้างสูงเช่นเดียวกัน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยด้านการตระหนักรู้ในตัวเองเท่ากับ 4.9 คะแนน ด้านความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคมเท่ากับ 4.4 คะแนน ด้านการรู้จักบริหารจัดการอารมณ์เท่ากับ 4.5 คะแนน และด้านการรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัดสินใจเท่ากับ 4.9 คะแนน โดยการตระหนักรู้ถึงอารมณ์ไม่ดีของตนเอง เป็นส่วนที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 5.4 คะแนน อย่างไรก็ตามด้านความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม โดยเฉพาะ การรับรู้และเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้อื่นมีคะแนนน้อยที่สุดเท่ากับ 4.1 และ 4.2 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า นักศึกษาให้คะแนนการรับรู้ของอารมณ์ของตนเองที่สูงกว่าการเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้อื่น ดังแสดงในตารางที่ 1

ผลการศึกษาของ Portela-Pino et al. (2021) ที่ทำการวัดสมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคมใน นักเรียนอายุระหว่าง 11-18 ปี จำนวน 964 คน ใน 16 โรงเรียน ประเทศสเปน โดยใช้แบบสอบถามสมรรถนะ ทางอารมณ์และสังคมที่พัฒนาขึ้นโดย Zhou & Ee(2012) ที่มีการให้ระดับคะแนน 1-6 คะแนนในแต่ละข้อคำถาม รวม 25 คำถาม ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ด้านการตระหนักรู้ในตัวเองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 ด้าน ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.8 ด้านการรู้จักบริหารจัดการอารมณ์มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.4 ด้านทักษะด้านความสัมพันธ์ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 และด้านการรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัดสินใจ เท่ากับ 4.1 เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า นักเรียนไทยมีค่าเฉลี่ย สมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคมสูงกว่าในทุกด้าน ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทำ ให้เด็กมีมุมมอง แนวคิดทางด้านอารมณ์และสังคมที่แตกต่างกัน และแนวโน้มของคะแนนการรับรู้ของอารมณ์ ของตนเองเมื่อเทียบกับคะแนนการเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้อื่นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งการศึกษาในประเทศไทย และต่างประเทศ

ตารางที่ 1 สรุปข้อคำถามในแบบวัดสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (SEC) ผลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

Domain	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
การตระหนักรู้ในตัวเอง (Self-awareness)	ฉันรู้ว่า ฉันกำลังคิดอะไร และกำลังทำอะไร	4.80	1.07
	ฉันเข้าใจ ทำไมฉันถึงทำแบบนั้น	4.74	1.09
	ฉันเข้าใจ อารมณ์และความรู้สึกของตัวเอง	4.98	1.01
	ฉันรู้ตัว เวลาที่ฉันอารมณ์ไม่ดี	5.36	1.02
	ฉันสามารถ อ่านว่าคนโกรธอยู่จากสีหน้าของเค้า	4.77	1.07
การตระหนักรู้ในตัวเอง (Self-awareness)		4.93	1.05

Domain	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม (Social awareness)	ฉันสามารถเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นได้ โดยดูจากสีหน้าเค้า	4.63	1.21
	มันง่ายสำหรับฉัน ที่จะเข้าใจว่าทำไมผู้อื่นถึงมีความรู้สึกอย่างที่เราเป็นอยู่	4.40	1.14
	หากมีคนเสียใจ โกรธ หรือมีความสุข ฉันเชื่อว่าฉันรู้ว่าเค้าคิดอะไรอยู่	4.08	1.28
	ฉันเข้าใจว่า ทำไมคนอื่นถึงได้มีการปฏิบัติอย่างที่เรากระทำ	4.24	1.16
	หากมีเพื่อนเสียใจ ฉันเข้าใจว่าทำไมเค้าถึงเสียใจ	4.43	1.29
	ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม (Social awareness)	4.35	1.21
การรู้จักบริหารจัดการอารมณ์ (Self-management)	ฉันสามารถสงบนิ่งได้ ในสถานการณ์ที่มีความตึงเครียด	4.75	1.28
	ฉันจะอยู่ในความสงบ และสามารถเอาชนะความเครียดจากการเจอสถานการณ์ที่ใหม่หรืออยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลง	4.31	1.24
	ฉันนิ่งสงบได้ ในสถานการณ์ที่มีความผิดพลาด	4.26	1.33
	ฉันควบคุมความรู้สึกของฉันเมื่อเกิดสิ่งที่ไม่ดีได้	4.49	1.22
	เมื่อฉันโกรธใครซักคน ฉันจะรอให้อารมณ์หนึ่งสงบก่อนแล้วจึงพูดคุยถึงประเด็นปัญหา	4.56	1.35
	การรู้จักบริหารจัดการอารมณ์ (Self-management)	4.47	1.28
ทักษะด้านความสัมพันธ์ (Relationship management)	ฉันจะขอโทษตลอด เมื่อฉันทำร้ายความรู้สึกของเพื่อนโดยไม่ตั้งใจ	5.04	1.09
	ฉันจะพยายามทำให้เพื่อนรู้สึกดีขึ้นเมื่อเค้าเสียใจ	5.29	0.94
	ฉันจะไม่วิจารณ์เพื่อ เมื่อเราโต้เถียง	4.97	1.15
	ฉันยอมรับได้หากเพื่อนฉันทำอะไรผิด	4.85	1.20
	ฉันปกป้องตัวเองได้ โดยไม่ไปลดคุณค่าของคนอื่น	5.21	1.02
	ทักษะด้านความสัมพันธ์ (Relationship management)	5.07	1.08

Domain	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
การรับผิดชอบในสิ่งที่ตัดสินใจ (Responsible decision making)	เมื่อต้องตัดสินใจอะไรบางอย่าง ฉันจะคำนึงถึงผลกระทบของการกระทำของฉัน	4.99	1.09
	เมื่อต้องตัดสินใจอะไรบางอย่าง ฉันจะต้องมั่นใจก่อนว่าจะมีผลลัพธ์ที่เป็นบวกบางอย่างจากการตัดสินใจครั้งนี้	4.94	1.06
	ฉันจะชั่งน้ำหนักสถานการณ์ก่อนการตัดสินใจ	4.72	1.18
	ก่อนให้คำแนะนำอะไร ฉันจะคำนึงถึงเงื่อนไขของตัวเลือกก่อน	4.89	1.09
	ฉันคำนึงถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละกลยุทธ์ก่อนที่จะตัดสินใจเลือก	4.74	1.10
	การรับผิดชอบในสิ่งที่ตัดสินใจ (Responsible decision making)	4.85	1.10

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษาในไทย โดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาจากแบบสอบถามสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional competence – SEC) ที่จัดทำโดย Zhou & Ee (2012) ที่วัดคุณสมบัติ 5 ประการ คือ 1) การตระหนักรู้ในตัวเอง 2) ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม 3) การรู้จักบริหารจัดการอารมณ์ 4) ทักษะด้านความสัมพันธ์ และ 5) การรับผิดชอบในสิ่งที่ตัดสินใจ เพื่อที่จะสามารถเข้าใจถึงสถานภาพสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษาไทย และสามารถนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากต่างประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมกับการศึกษาในต่างประเทศ พบว่านักเรียนไทยมีค่าเฉลี่ยสมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคมสูงกว่าในทุกด้านโดยเปรียบเทียบ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทำให้เด็กมีมุมมองแนวคิดทางด้านอารมณ์และสังคมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการให้คะแนนตนเองด้านทักษะทางอารมณ์และสังคมที่สูงกว่า ในขณะที่แนวโน้มของคะแนนการรับรู้ของอารมณ์ของตนเองเมื่อเทียบกับคะแนนการเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้อื่นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือนักศึกษาให้คะแนนการรับรู้ของอารมณ์ของตนเองที่สูงกว่าการเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้อื่น ทั้งการศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากงานชิ้นนี้เป็นการศึกษาเริ่มต้นเก็บข้อมูลด้านสมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคมในประเทศไทยเบื้องต้น ดังนั้น การศึกษาในอนาคตควรเป็นการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลระยะยาวในกลุ่มตัวอย่างเดียวกันหรือลักษณะคล้ายกัน รวมถึง การทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางอารมณ์และสังคม และเนื่องจากในต่างประเทศให้ความสำคัญต่อสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม ระบบการศึกษาไทยจึงควรมีแนวทางหรือนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมที่ชัดเจน โดยคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการวิจัย เนื่องจากรายงานวิจัยฉบับนี้เป็นเพียงการศึกษาเบื้องต้นและมีข้อจำกัดในขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จึงควรมีการศึกษาต่อในประเด็นเชิงลึก โดยอาจทำการวิจัยงานวิจัยสุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบ (Randomized controlled trial -RCT) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม และนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนา และมีการติดตามประเมินผลลัพธ์ของนักเรียนจนกระทั่งเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2. ระบบการศึกษาของประเทศไทยควรให้ความสำคัญทางด้านสมรรถนะทางด้านอารมณ์และสังคมมากขึ้น ควรมีการให้ความรู้และสื่อสารให้ผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษาเพิ่มความตระหนักรู้ในการพัฒนาสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม และออกนโยบายให้การสนับสนุนในการพัฒนาสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมในเด็กนักเรียนอย่างเป็นระบบ เช่น สอดแทรกในแผนการเรียนการสอน และมีการอบรมครูเพื่อพัฒนาทักษะครู เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Asendorpf, J. B., & Baudonnière, P. M. (1993). Self-awareness and other-awareness: Mirror self-recognition and synchronic imitation among unfamiliar peers. *Developmental Psychology*, 29(1), 88–95.
- Beland, K. (2007). Boosting social and emotional competence. *Educational Leadership*, 64(7), 68–71.
- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1981). *Attention and self-regulation: A control-theory approach to human behavior*. Springer-Verlag.
- Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning [CASEL]. (2003). *Safe and sound: An educational leader's guide to evidence-based social and emotional learning (SEL) programs*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. <https://casel.org/safe-and-sound-guide-to-sel-programs/>
- Durlak, J.A., Weissberg, R.P., Dymnicki, A.B., Taylor, R.D., & Schellinger, K.B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: a meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Dev*, 82(1), 405–32.
- Frey, K. S., Hirschstein, M. K., & Guzzo, B. A. (2000). Second step: Preventing aggression by promoting social competence. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8, 102–112.
- Hubbard, J. A., & Coie, J. D. (1994). Emotional correlates of social competence in children's peer relationships. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 1–20.
- Ee, J., & Ong, C. W. (2014). Which social emotional competencies are enhanced at a social emotional learning camp?, *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 14(1), 24–41.
- Eisenberg, N. (1986). *Altruistic emotion, cognition, and behavior*. Psychology Press

- Jones, D. E., Greenberg, M., & Crowley, M. (2015). Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship between Kindergarten Social Competence and Future Wellness. *American Journal of Public Health, 105*, 2283-2290.
- Litvack-Miller, W., McDougall, D., & Romney, D. M. (1997). The structure of empathy during middle childhood and its relationship to prosocial behavior. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs, 123*(3), 303–324.
- Miller, P. A., & Jansen op de Haar, M. A. (1997). Emotional, cognitive, behavioral, and temperament characteristics of high-empathy children. *Motivation and Emotion, 21*(1), 109–125.
- Portela-Pino, I., Alvariñas-Villaverde, M., Pino-Juste, M. (2021). Socio-Emotional Skills as Predictors of Performance of Students: Differences by Gender. *Sustainability, 13*(9), 4807
- Sage, N. A., & Kindermann, T. A. (1999). Peer networks, behavior contingencies, and children's engagement in the classroom. *Merrill-Palmer Quarterly, 45*(1), 143–171.
- Tungprapa, T. (2014). Education Management for Development of Student's Competency: A Case Study of Education Enhancement of “21st Century Competencies and Student Outcomes” in Singapore. *Journal of Education Studies, 40*(3), 203–227.
- The Equitable Education Fund. (2022). *The EEF-OECD releases the first PISA for Schools research results in Thailand*. <https://www.eef.or.th/news-080722/>
- Weissberg, R. P., & Elias, M. J. (1993). Enhancing young people's social competence and health behavior: An important challenge for educators, scientists, policymakers, and funders. *Applied and Preventive Psychology, 2*, 179-190.
- Wentzel, K. (1999). Social-Motivational Processes and Interpersonal Relationships: Implications for Understanding Motivation at School. *Journal of Educational Psychology, 91*(1), 76-97
- Zhou, M., & Ee, J. (2012). Development and Validation of The Social Emotional Competence Questionnaire (SECQ). *The International Journal of Emotional Education, 2*, 27-42
- Zins, J. E., & Elias, M. J. (2006). *Social and emotional learning*. In G. G. Bear & K. M. Minke (Eds.), *Children's needs III: Development, prevention, and intervention* (pp. 1–13). National Association of School Psychologists.